

УДК 37.091.113

Світлана ДЕЙНЕКО,
*методист Макіївського
навчально-методичного центру управління освіти*

Любов МІШУСТИНА,
*методист Макіївського
навчально-методичного центру управління освіти*

Ніна ТІТАРЧУК,
*методист Макіївського
навчально-методичного центру управління освіти*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАДАННЯ ПОСЛУГ В ОСВІТІ ЧЕРЕЗ ОСВІТНІ ОКРУГИ

У статті висвітлено досвід створення інноваційного середовища в освітніх округах з метою гармонійної взаємодії учасників навчально-виховного процесу.

Ключові слова: *освітній округ, інноваційне середовище, мережева взаємодія.*

В статье раскрыт опыт создания инновационной среды в образовательных округах с целью гармонического взаимодействия участников учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: *образовательный округ, инновационная среда, сетевое взаимодействие.*

This article deals with the experience of the creation of innovative environment in some educational districts with the view of harmonic interaction between all members of educational process.

Key words: *educational district, innovative environment, networking*

Процес модернізації освіти супроводжується розширенням освітніх послуг. Мережева організація у методичній роботі забезпечує мобільність, динамічність, єдність методичного простору. Запорукою прогресивних змін в освіті стає впровадження державно-громадської моделі управління нею. Модернізація освіти на державно-громадських засадах активувала проблему створення освітніх округів. Нове Типове положення про атестацію педагогічних працівників, сучасні підходи до оцінювання роботи педагога в системі післядипломної педагогічної освіти оновлюють організацію методичної роботи в округах, тому що не завжди обласні та міські форми, презентативні заходи можуть забезпечити всім педагогам, учням умови для ініціативи та самореалізації.

Метою статті є розкриття мережевої взаємодії в освітніх округах інноваційного середовища міста.

Функціонування округів забезпечують такі нормативно-правові документи, як Закон України «Про загальну середню освіту» [1], Положення про освітній округ, Постанова Кабінету Міністрів України №777 від 27.08.2010р. [2], Положення про навчально-виховне об'єднання «Територіальний освітній округ міста Макіївки» [3].

Теоретичними основами методичної діяльності в окрузі є: ідеї мережевої взаємодії освітніх установ М. А. Віднічука, Н. А. Мельник [4], теоретичні засади практичної андрагогіки, розроблені В. І. Пуцовим, Л. Я. Набокою [9], ідеї синергетичної методології сучасної філософії освіти Є. О. Князевої, С.М.Курдюмова [5], ідеї самореалізації А. Маслоу [7].

Інноваційна значущість методичної роботи в окрузі полягає у створенні багатофункціонального середовища, здатного до саморозвитку й самооновлення, прояву педагогічних ініціатив, ефективного використання наявних освітніх ресурсів, спроможного забезпечити суб'єктам освітнього процесу систему можливостей для ефективного професійного вдосконалення.

Згідно з концептуальним підходом до модернізації управління освітою через освітні округи, впровадженням управлінням освіти Макіївської міської ради, освітній округ розглядається як «один із прикладів горизонтальної форми самоврядування і кооперації в освіті» [6]. Розроблені Положення про навчально-виховне об'єднання «Територіальний освітній округ міста Макіївки», Положення про координаційну раду освітнього округу, Положення про опорний ЗНЗ, Перелік послуг освітнього округу.

Освітній простір 9 округів міста Макіївки включає 59 загальноосвітніх шкіл, 1 гімназію, 3 ліцеї, 4 НВК, в яких працюють 549 учителів історії, правознавства, української мови і літератури, російської мови і літератури, іноземної мови.

Як свідчить досвід перших спроб створення округів у місті, округ – це провідник нового підходу до надання послуг в освіті, які стають важливими елементами державно-громадської організації освітнього процесу, і це дає змогу ефективно використовувати наявні державні кошти для забезпечення освітнього процесу. Прикладом таких управлінських дій є забезпечення участі учнів у всеукраїнських турнірах, організація роботи Центру розвитку обдарованої молоді.

Необхідність формування демократичного стилю співпраці між педагогами потребує відкритої взаємодії. Округи міста є відкритою системою, для якої характерне послаблення офіційних управлінських зв'язків та посилення самоорганізації. Тому методисти суспільно-гуманітарних дисциплін МНМЦ, згідно з ідеями синергетичної методології сучасної філософії освіти, не намагаються її відбудувати за принципами керованої системи, не нав'язують «організованим системам шляхи їх розвитку» [5]. У контексті синергетичних ідей управлінська дія методиста поступається місцем багатofакторній взаємодії.

Освітній округ – система, що розвивається, її елементи постійно набувають нових функціональних властивостей. Методична діяльність в округах характеризується різноманітністю та багатоплановістю.

Первісним елементом взаємодії є ініціатива. Доведено, що найбільш успішними є заходи, що ініціюють самі педагоги або принаймні бажають брати в них участь. Така взаємодія в окрузі не планується «зверху», вона виникає за власною ініціативою зацікавлених один в одному «окружних вузликів». Ціннісний компонент у такій взаємодії є найбільш важливим, тому що жодна людина не витратить час на прояв ініціативи, якщо мета, заради якої вона працює, не є для неї значущою. Незалежно від запропонованих рішень – масштабних чи невеликих – їхнє успішне розв'язання багато в чому обумовлене захопленнями педагогів. Тому важливо зрозуміти, чи бере вчитель участь у творчих ініціативах під тиском, щоб усунути будь-яку проблему, чи прагне до спільних дій з метою розв'язання проблеми, яка його цікавить.

Методист – стратег розвитку методичного об'єднання. Стратегічне управління дає можливість встановлювати цілі розвитку, порівнювати їх із наявними можливостями, потенціалом колективу, приводити у відповідність професійний розвиток із сучасними вимогами суспільства. Методист створює комплекс умов для стимулювання та використання можливостей інноваційного потенціалу педагогічних кадрів, для комфортності спілкування, «запуску» механізмів самоорганізації. Така діяльність гуманна, делікатна, вибудована на акмеологічній основі. Методисти суспільно-гуманітарних дисциплін Макіївського навчально-методичного центру розробляють ідеї, створюють збагачене інтелектуальне середовище, перетворюючись у порадників, помічників, консультантів, фасилітаторів, тьюторів, ініціаторів, наставників задля отримання позитивних результатів.

Новацією в роботі округів є створення динамічних груп. Робота в динамічній групі є ефективним доповненням до інших форм, розширює зміст обов'язкових форм методичної роботи, дає змогу вчителю займатися дослідженням цікавої теми. Кожен педагог досягає важливої для себе мети, що створює ситуацію успіху. Успіх учителів динамічної групи стає важливим мотиваційним чинником. Водночас у процесі діяльності в динамічній групі вчитель досягає й віддаленої мети, поступовий рух до якої здійснюється протягом усієї професійної діяльності. Таким чином, робота в динамічній групі:

- зорієнтована на постійний розвиток особистості педагога;
- націлена на мотивацію до вдосконалення професійної діяльності;
- сприяє набуттю досвіду соціальної взаємодії, умінь навчатися на досвіді колег;
- дозволяє педагогам передбачати результати своєї діяльності.

Специфіка методичної роботи в округах полягає в тому, що суб'єкт-суб'єктні відносини налагоджуються не лише між освітянами. Фахівці в галузі культури, охорони здоров'я, представники державно-громадських установ взаємодіють з освітянами на умовах соціального партнерства. Цей тип діяльності характеризується довірою, загальною метою, цінностями,

добровільністю відносин, визначенням взаємної відповідальності сторін за результати співробітництва й розвитку.

Інтелектуальні ігри, творчі зустрічі з відомими людьми, семінари, конференції, акції, турніри, марафони, клуби за інтересами, відзначення пам'ятних дат, що проводяться в округах, дозволяють збагачувати освітнє середовище, впливати на формування в учнів відповідальності, досвіду соціальної взаємодії, здатності визначати власну активну життєву позицію, створювати інтелектуально-психологічний комфорт та ситуації успіху в позаурочній діяльності. У роботі з учнями перевага надається їхній самореалізації.

Взаємодія педагогів у округах забезпечує спільний пошук шляхів оптимізації навчально-виховного процесу, створення умов для неформального педагогічного спілкування суб'єктів освітнього округу, налагодження «діалогу культур», розвиток толерантності. Завдяки цьому у вчителя формується вміння продуктивно і гармонійно працювати в команді, розв'язувати професійні задачі, приймати колективні рішення, діяти у сфері інновацій. Водночас учителями створюються такі якісні методичні продукти, як авторські методичні розробки; дидактичні матеріали; відеозаписи уроків, позакласних заходів, майстер-класів; відеофільми про відомих людей міста; описи досвідів роботи з актуальних педагогічних проблем; педагогічні проекти, дослідження.

Інтеграція у світову освітню систему є одним із визначальних та перспективних напрямків у методичній роботі. Учителі та учні міста – учасники міських конкурсів, творчих ініціатив, обов'язковими етапами яких були окружні етапи:

- Міський конкурс медіапроектів «Міжнаціональна палітра міста Макіївки».
- Міський форум «Мій рідний край очима представників різних етносів».
- Міський прес-клуб «Національна ідентичність та культурне розмаїття населення міста Макіївки».
- Міський тренінг «Толерантність як ознака демократичного суспільства».
- Міська акція «Свиток толерантності».

Ефективність роботи в округах вбачаємо в:

- якісному розумінні змісту особистісної діяльності;
- освоєнні нових форм професійного діалогу з колегами;
- стимулюванні інноваційного розвитку на інтеграційній основі;
- оволодінні мистецтвом якісної презентації досвіду;
- можливості використання накопичень «банку даних»;
- розширенні можливостей використання ресурсів;
- ефективному використанні кадрового потенціалу;
- підготовці педагога-ініціатора;
- інтеграції ділового та емоційного компонентів змісту методичної роботи;

- посиленні зв'язку діяльності в округах із загальною системою науково-методичної роботи;

- спрямованості взаємодії на створення позитивного іміджу методичної роботи як в округах, так і в місті, області.

Проблемним питанням залишається розвиток інтелектуальних здібностей учнів через скорегований зміст варіативного компонента, який дозволяє раціонально використовувати творчий потенціал педагогічних працівників. Особливого значення сьогодні набувають проблеми впровадження профільного навчання, інновацій, нових підходів до технологічного забезпечення освітнього процесу. Проте зусилля педагогів в округах недостатні щодо експертизи матеріалів та підготовки до участі в професійних конкурсах «Учитель року», «Кращий працівник року», «Компетентісно орієнтований урок в 11-річній школі», представницьких заходах.

Можливими ризиками в організації роботи округів є:

- формалізм діяльності;
- паперова звітність;
- порушення принципу добровільності;
- посилення ретельності в організаційних процедурах, натомість послаблення інтересу до результативності та ефективності діяльності.

Методисти суспільно-гуманітарних дисциплін МНМЦ перспективи розвитку методичної роботи в округах вбачають у:

- створенні програм розвитку освітніх округів, локального нормативного поля, відповідного планування;
- більш широкій презентації діяльності округів через сайти окружних шкіл, сайт НМЦ, міський популярний педагогічний журнал «Кредо»;
- виконанні колективних досліджень, інноваційних проектів;
- створенні системи допомоги колегам у разі виникнення форс-мажорних обставин (корпоративна підготовка вчителів, учнів до участі в конкурсах, творчих ініціативах);
- експертизі методичних продуктів учителів та творчих напрацювань учнів;
- розширенні масових, презентативних заходів, що сприятимуть формуванню позитивного іміджу учасників навчально-виховного процесу, підвищенню рейтингу закладу інших серед установ системи освіти;
- об'єднанні зусиль педагогів з метою ефективного впровадження інновацій, пов'язаних із концептуальними основами Державного стандарту освіти.

Викликам ХХІ століття вчитель протистоятиме за умов:

- володіння даними щодо результативності своєї роботи;
- активної участі в різноманітних заходах і презентації власного досвіду.

Інноваційний розвиток освітніх округів розглядається нами як стабільний процес поступового переходу від стратегії локальних до стратегії системних змін, спрямований на функціонування нових структурних підрозділів методичної роботи в місті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про загальну середню освіту» № 651 від 13.05.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua.
2. Положення про освітній округ. Постанова Кабінету Міністрів України № 777 від 27.08.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua.
3. Положення про навчально-виховне об'єднання «Територіальний освітній округ міста Макіївки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.makets.pp.ua.
4. Віднічук М. А., Мельник Н. А. Освітні округи / М. А. Віднічук, Н.А.Мельник; упор. Ж.М.Сташко. – К. : Шкільний світ, 2010.
5. Князева Е. М. Синергетика как новое мировоззрение. Диалог с Пригожиным / Е. М. Князева, С. М. Курдюмов // Вопросы философии. – 1999. – № 12.
6. Кульпін П. П. Горизонтальний рівень самоврядування. Модернізація управління освітою через освітні округи / П. П. Кульпін // Управління освітою. – 2007. – № 21.
7. Маслоу А. Самоактуалізація личности и образование / А. Маслоу; пер. с англ. Г. А. Балла. – Киев=Донецк, 1994.
8. Протасова Н. Г. Андрагогічна ідея і післядипломна освіта: постановка проблеми / Н. Г. Протасова // Шлях освіти. – 1998. – № 3.
9. Професійний розвиток педагогічних працівників: практична андрагогіка : науково-методичний посібник / за заг. ред. І. В. Пуцова, Л.Я.Набоки. – К. : ЦРРО, 2007.
10. Шиян Л. Акмеологические основы управления педагогическими системами / Л. Шиян. – М. : Альфа, 2003.

Дата надходження до редакції: 03.01.2013 р.